

Paul Tarnow Matthäus Calander

Disputatio Theologica De Ministrorum Verbi Abdicatione Spontanea, translatione, dimissioneq[ue] cum voluntaria, tum invita : de immunitatibus & praemiis eorum, qui fideliter suum munus administrant, poenisq[ue] caeterorum cum temporariis, tum aeternis

Rostochii: Pedanus, 1620

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn737568445>

Druck Freier Zugang

Verf.: A. Calander
P. Jarnovius/a
R. U. theol. 1620.

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE
MINISTRORUM
VERBI ABDICA
TIONE SPONTANEA,

translatione, dimissioneq; cum vo-
luntaria, tum invitâ: de immunitatibus &
præmijs eorum, qui fideliter suum munus
administrent, pœnisq; cæterorum cum
temporarijs, tum æternis.

*De cuius thesibus in publica cœntione
examinandis,*

AUXILIANTE DEO TRINUNO,

SUB PRÆSIDIO

PAULI TARNOVII,

D. & Professoris S. S. Theologiæ,

RESPONDEBIT

M. MATTHÆUS CALANDER,

Plavenfis Megapolitanus.

In auditorio majori, a. d. V. Januarij.

ROSTOCHII

Typis Joachimi Pedani Acad. Typog. Anno 1620.

Uod apostolus Philip. c. 3. v. 13. ab omnibus Christianis communiter exigit, ut sint imitatores ipsius, non aliorum, quos ibid. v. 14. & seqq. describit; id in primis sibi dictum nõrunt, qui vel jam esse debent, vel aliquando fieri student typi fidelium, 1. Tim. 4. v. 12. qualis autem ipse in suo officio & in totã vitã fuerit, cum alibi pluribus descriptum exstat, (vide Act. 20. v. 20. & 31: 1. Cor. 9. v. 1. & seqq. 2. Cor. 6. v. 3. & seqq. & c. 11. v. 23: 1. Theff. 2. v. 11.) tam ipse hoc brevissimè indicat, 2. Tim. 4. v. 7. ubi inquit: Bonum certamen certavi, cursum consummavi: de reliquo, reposita est mihi justitia corona, quam reddet mihi Dominus, in die illo, justus judex. Hoc praeclarum exemplum cum sequi omnes oporteat, quotquot ministri Christi 1. Cor. 4. v. 1. verè dici & esse volunt: quibus in votis est ita currere in stadio sui muneris, ut neq. in incertum ferantur, neq. dum alijs predicant, ipsi fiant reprobi, 1. Cor. 9. v. 26. 27. & ad hoc omni conatu & studio se parare annituntur; in eorum igitur gratiam quadam ad placidam sententiarum collationem publicè proponere denuo placet: qua omnia ad haec duo capita generalia, de quibus nihil dum hætenus à nobis actum est, revocabimus: I. De constantia in legitimè suscepto ministerio & patientia in dimissione: II. De præmijs fidelium & pœnis infidelium ministrorum.

I. DE CONSTANTIA ET PATIENTIA
Ministrorum verbi & Sacramentorum.

THESIS I.

POST doctrinam de fidelitate ministrorum, in omnibus officij sui partibus legitimè administrandis, hactenus publicè propositam, proximum est, ut de constantia in eadem agamus. hanc enim unicè desiderat à suis servis Dominus, Apoc. 2. v. 10.

2. Constantiæ autem sive perseverantiæ, (quas alij cognatas virtutes esse, sed tamen differre statuunt, vide Thomam 2a. 2æ. quæst. 137. art. 1. & 2.) nomine quid hoc loco intelligimus, neq; per se obscurum esse putamus, & evidentius id ipsum fore confidimus, si nonnulla distinctius exponamus; quæ ministro in vocatione legitima constituto, eamq; fideliter obeunti, mutationem & inconstantiam quandam suadere & persuadere posse videntur.

3. Eorum alia obvenire possunt vel ab interno animi & voluntatis ipsius, qui mutationem moliturus est, principio, alia ab externo, eoz; vel divino vel humano.

4. Internum animi & voluntatù principium moveri potest ad mutationem faciendam, partim sensu boni presentis, nempe abundantie opum, tranquillitatis otiose, vel spe futuri boni, puta honoris amplioris, mercedu majoris, & similibus: partim etiam sensu mali presentis, vel imminenti, ut sunt dissidia collegarum, odia magistratus, incommoda, pericula, sive ab auditoribus, sive à loco, in quo degit.

5. Externum vocamus, quod aut DEUS immittit, modo mediatè per desideria aliorum hominum operam pastoris alicujus in legitima vocatione fideliter versantis requirentium, modo immediatè per pestem, & similia: aut homines, sive soli superiores, ut sit in persecutione, sive etiam inferiores unum cum superioribus, ut in abdicatione & dimissione ministri cujusdam: ubi patientiâ, uti in præcedentibus prudentia & constantia, opus est.

6. Hisce ita prælibatis, ex quibus satis constare arbitramur, quæ hic dubitatione moveant, accedemus nunc ad quæstiones quasdam de hoc priori capite agitari solitas. I. Q. sit: An, qui terret ministerio se addidit, abdicare se ab eodem unquam in vita liberè & licitè possit? Resp. affirmativam placere nonnullis, qui suæ quieti malunt quàm ecclesiæ salutem consulere, experientia testatur: negativam nos tuemur.

77. Ceterum, ne ulla ambiguitas vel in subjecto vel in predicato relinquatur, Ministrum Ecclesie intelligimus legitime vocatum, fideliter in officio versantem, facultate prestandi muneris adhuc satis instructum, ab ecclesia etiam diutius desideratum, sed sola voluntate ulterius inseruiendi suis auditoribus destitutum: vel quia tædet eum laboris & molestiarum, vel quia abunde ipsi suppetit, unde se suosque sustentet; vel etiam quia alijs carnalibus causis ad mutationem & abdicationem spontaneam permouetur. Licitum autem censemus hoc loco, quemadmodum etiam liberum, respectu juris divini, quo uno nititur conscientia bona, non humani ullius, aut etiam pœnæ: quam in ejusmodi inconstantes apud nos nullam constitutam novimus.

8. Argumenta pro nostra sententia afferimus triplicia: testimonia scripturæ, exempla ex eadem, & rationem. Testimonia sunt partim generales & communes sententiæ apostoli, 1. Cor. 7. v. 17. & 26. Unusquisque, in qua vocatus est vocatione, in ea maneat: partim specialia & singularia Christi monita de perseverantiâ in officio; Matth. 10. v. 22. Qui perseveraverit ad finem, salvabitur. Lucæ 9. v. 62. Qui manu ad aratrum admota retrò respexerit, non est aptus ad regnum celorum. Apocal. 2. v. 10. Eslo fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

9. Exempla probata sunt prophetarum & apostolorum, aliorumque, qui munus suum non ante reliquerunt, quam cursum suum consummaverunt, ut de se prædicat apostolus; 2. Tim. 4. v. 7.

10. Ratio ex oppositâ sit hæc: Vocare & ingerere seipsum in ministerium non est liberum & licitum. E. nec abdicare & relinquere semel susceptum ministerium est liberum & licitum. Valet consequentia ex eo, quod, quorum est vocare, eorundem etiam est dimittere.

11. II. Q. An, cui loco & ecclesie suam operam primò quis addidit, eidem perpetuò sit iure devinctus? Resp. affirmamus secundum quid, negativam vulgò sequuntur. (vide etiam, si libet, decadem IX. D. Felicis Bidembachij, consilio I. quod est M. Martini Hammeri: in quo octo argumentis docet, licitum esse migrare de una ecclesia in aliam, oblata legitimâ vocatione, pag. 21. & seqq. quæ omnia esse extra hanc questionem statuimus, in qua non controversitur, An liceat aliquando migrare; sed, Quando id ipsum liceat: seu, Unde scire possimus, divinam esse, aliò vocati vocationem.)

12. In subjecto questionis propositæ repetimus, quod in præcedenti di-

12. Quis est, illud intelligi de ejusmodi pastore ecclesie, qui legitime vocatus, ordinatus, & introductus est, atq; his ipsis indicijs se isti, cui preest, ecclesie suam operam semel addidisse testatus est: sub quibus etiam comprehendimus, quae vel ad interiorum vocati ministri vocationem pertinent, qualia sunt duo: facultas & voluntas inseruendi gloriae DEI & saluti hominum, vel ad exteriorum ecclesie vocantis vocationem spectant, quae sunt eorundem, nempe voluntas retinendi, & facultas sustentandi.

13. In praedicatione similiter, ut ante factum, jus divinum, quod datum appellamus, ab humano, quod usurpatum dici potest, distinguimus. illud respicit voluntatem DEI & tranquillitatem conscientiae: hoc sequitur rationem corruptam, exempla aliorum, commoda incommoda ve propria. de priori hic est questio, non de posteriori. Secundum illud nemini legitime vocato & fideliter in vocatione versanti concessum esse statuimus, dum neutra conditionum requisitarum ecclesie, cui inseruit, deest: secus est, si alterutra defecerit. (Obiter autem notandum, haec de ecclesiis adalca & bene constituta esse accipienda: diversa videtur ratio nascentis, aut non satis in omnibus ordinate: de qua infra dicitur parte 2. thesi 24.)

14. Argumenta communia huic sententiae firmandae esse poterunt, quae in praecedenti questione allata sunt: quae etiam constantiam in munere semel suscepto probant, cum tacite subintellecta voluntate & facultate ecclesie vocantis & retinentis, eadem valent ad eam ipsam in loco semel placito, qui muneri suscepto indivulso connexus est, urgendam. Propria tamen sive peculiaria eidem magis corroborandae addemus triplicia: exempla scripturae, auctoritates veterum & recentium, deniq; rationes.

15. Exempla scripturae suppeditat hoc enthymema: Mosi prophetae, & apostolis non licuit, quod voluerunt, ire; Exodi c. 4. v. 10. & seqq. Ieremiae c. 1. v. 7. Iona c. 1. v. 4. c. 3. v. 3. Act. 16. v. 9. Roman. c. 1. v. 13. 2. Corinth. 1. v. 15. & seqq. E. multo minus vulgaribus ecclesie ministris.

16. Auctoritates veterum legantur, causa 7. quest. 1. can. Non oportet, can. Si quis. can. Si quis. apud Euseb. lib. 3. de vita Constantini M. cap. 59: Nicephor. lib. 8. cap. 45: recentium, D. Lutheri T. 5. Ienensi germ. fol. 507. b. epist. 3a. ad Senatum quendam: Matthesij, qui in serm. 9. secundae partis de vita Christi graphicè istorum vagorum individuorum levitatem & inconstantiam depingendo improbat & damnat: ejus verba repetuntur à M. Conrado Porta in pastorali Lutheri, pag. 23. b. Calvinii epist. 209. D. Chytrai in epi-

in epistolis. pag. 150. & 678: ubi tamen argumenta saltem ab incommotis ple-
rang, comitantibus habet.

17. Rationes duas addemus: Prior: Nulli ministro licet citra consen-
sum domini sui versari pro arbitrio in ejus domo, ex una parte in alteram mi-
grando. Omnes pastores sunt ministri Christi, ejusq; sponsæ, ecclesiæ. E. nulli
eorum licet in ejus domo, quæ est ecclesiæ, pro arbitrio suo versari, migrando
ex unâ ejus parte in alteram, citra consensum Christi & ecclesiæ. Posterior:
Si ecclesiæ & loco, cui semel suam operam addixit pastor, non est jure devinctus
perpetuò, habet hoc aut ex generali vocationis lege, aut ex speciali indulgentiâ
& contractu singulari. Non hoc: nemini enim licet contrahere cum ecclesiâ
vel ad certos annos, vel indefinite ad quemcumq; ipsi visum est terminum:
ut alibi ostendimus: neq; illud, quemadmodum ex doctrinâ de vocatione con-
stat, cuius jus est penes solum Deum, extrudentem operarios in vineam suam
Matth. 9. v. 38. & transferentem eos quò libet Act. 16. v. 9. Jerem. 10. v. 23. idq;
vel mediâtè, vel immediâtè. E. pastori, cui loco & ecclesiæ semel suam operam
addixit, eidem jure devinctus est perpetuò.

18. III. Quæst. An liceat pastori sive ministro verbi, grassante
peste, aliave contagiosâ lue, vel omnes; vel aliquas sui muner-
ris partes, (v. g. visitationem agrotantium, peste infectorum, consolatio-
nem sive moribundorum sive superstitum propter defunctos lugentium, & his
affinia opera) intermittere, eorumq; curam alteri, quem Pestilenti-
alem vocant, commendandam permittere? Resp. affirmativa non-
nullis placet, cum certis tamen conditionibus, nimirum, si vel plures sint col-
legæ in una parochia, qui, consentiente ecclesiâ, inter se transigant, sive vo-
luntario & libero consensu, sive etiam per sortem, qui nam secessione & fugâ
sibi consulere debeant: (August. epist. 180. in simili casu de fuga in persecutione:
Lutherus T. 3. germ. Jenensi fol. 426. de hoc ipso problemate: Zanchius in epist. ad
Philipp. c. 2. fol. 222. b. Vigandus de fuga ministrorum, in libro de persecutione & ex-
silijs priorû, pag. 227.) vel ipsa ecclesiâ peculiarem hominem eligat, quem pesti-
lentiâ vocare solent, ex hoc munere, quod tempore pestis obit in visitandis
agrotis, ut ordinarijs suis pastoribus sibiq; consulat: negativa placet alijs, quæ
conscientiæ videtur tutior.

19. Nos pro eâ producemus argumenta triplicia: testimonia scri-
pturæ, autoritates & rationes. Testimonia scripturæ sunt hæc:
Ezech. 3. v. 2. & seqq. Act. 20. v. 28. Heb. 13. v. 17. in quibus emphasin pro-
nominum urgentes ita argumentamur: Qui, citra ullam conditionem temporis,
pericu-

periculosi, constituti sunt gregi Dominici pastores, eos ipsos oportet, citra ullam conditionem aut exceptionem quavisque, ita vigilare pro animabus omnium suorum auditorum, ut possint Deo rationem sui officij eo modo administrari reddere, quem admodum illud acceperunt. Omnes pastores sunt, citra ullam conditionem temporis periculosi ecclesie, constituti. E. oportet eos ipsos, citra hanc conditionem & exceptionem, eidem inseruire: & per consequens, non oportet suo loco alios tempore periculoso constituendos permittere.

20. Auctoritates vide D. Lutheri, T. 3. germ. Ienensi, fol. 426. a. in tractatu, Ob man für sterben stehen müge: D. Wigandi, in lib. de persecutione & exilio cum piorum tum facinorosorum, alijsq; similibus questionibus, pag. 270. D. Bideri in *ex theologicis* theologico de causis pestis, pag. 96. D. Winckelmanni T. 5. disput. Gießens. diff. XIV. thesi 23. & seqq. Accedunt testimonia Calvini epist. 362. Bezzæ in tractatu de peste, pag. 30. Ursini exercitar. 2a. parte pag. 514. Sohnij T. 1. in thesibus de hoc argumento, pag. 195.

21. Rationes sint hæ tres: Prima: Omnis rei licite causam oportet esse legitimam. Exq; hujus, non dico arbitrio proprio arreptæ, sed concessæ per consensum ecclesie, causa non est legitima. E. nec ipsa est licita. Assumptio ita probatur: Si causa fugæ est legitima, oportet lege certa eam nisi, cum ratione petentiæ, tum ratione indulgentiæ. At neutrum horum: ille enim eam non habet, sed impellitur partim diffidentiâ erga Deum, partim confidentiâ sapientiæ suæ in querendis medijs ultra verbum Dei: qui fide respicere debebat in promissiones divinas de protectione omnium piorum in vijs suis ambulantium, Psal. 91. v. 2. 3. 6. 11. & alibi: (vide alias consolationes D. Lutheri pro ijs, qui ex auditoribus timidiores in peste officia charitatis reformidant præstare alijs peste laborantibus, T. 3. germ. Jenensi, fol. 428. b. & seq.) hæc verò eadem pariter destruitur: nec ultra vocem sponsi sui, præsertim ad incommodum suum, quicquam disponere potest. ubi enim lex divina non distinguit, conditionemve ullam adicit, ibi neq; ecclesia est distinguere, conditionemve addere, Deut. c. 4. v. 2. cap. 12. v. 32. Matth. 17. v. 5.

22. Secunda: Si ecclesia periculosissimo suo tempore potest pastoris sui opera carere, & pastori in eodem statu licet suas vices alteri committendas permittere; potest idem, & quidam multo magis, fieri tempore non tam periculoso, & ita omnimoda cessatio ab officio indulgeri. At non hoc: quod partim ostendit ratio, quæ demonstrat, functionem unamquamq; in peragendis functionibus ca-

in cuiusq; partibus sive operibus consistere: partim iudicium & sententia no-
strorum de otiosis Pontificorum episcopis. E. nec illud.

23. Tercia: Animam singuli de gregarijs militibus & ovibus Christi de-
bent ponere pro fratribus suis, i. Ioh. 3. v. 16. E. multo magis antesignani &
duces sive pastores eorum tenentur idem facere.

24. IV. Q. An ministro verbi liceat in persecutione fugere? 71
R. affirmativam defendit olim Athanasius, ut patet ex ejus apologia, quae extat
in latina ejus operum editione Basileensi, fol. 321. negativa simpliciter à non-
nullis tribuitur Tertulliano (in horum numero est Perkinsus, vide lib. 2.
de casibus conscientiae cap. 12. pag. 342: ubi Circumcelliones &
Anabaptistas eidem annumerat in hoc ὁμοψύχως) hi suae opinionis
fundamentum allegant librum ejusdem de fuga, qui extat T. 5. operum ipsius
in editione Franckerana Fr. Junij, fol. 581: abjs tamen seivus videtur, qui eum
excusant: (vide P. Martyrem in L. C. classe tertia, loco XII. §. 17.
& Aretium parte 1a. problematum, loco 2. pag. 26. ubi Thame-
rum accusat, qui suae duriori sententiae tuendae accommodavit
Tertullianum perperam). Augustinus distinctione utitur in epist. 180. ad
Honoratum, T. 2: de qua paulo post plenius.

25. Ministrum verbi divini, qui per subjectionem denotatur, ordinariam
loci & ecclesiae, quae persecutionem patitur, vel tota, vel in membro praecipue,
quod est pastor, sive unus sive plures, intelligi extra dubitationem positum sta-
tuimus: sub eodem tamen quemvis piis comprehendere posse non negamus, quod
enim illi deprehenditur licitum illicitumve, id etiam certo respectu de quovis
fidei intelligendum est.

26. De illo itaq; in praedicatione quaeritur, an ipsi concessum sit fugere
in persecutione, ut status controversia rectius intelligatur, tria erunt explican-
da: unum, de specie mali, alia ratione licita inevitabilis: illa est persecutio
propter constantem fidei orthodoxa confessionem: non autem bellum aut bar-
barica incursum sive irruptio: alterum est subiectum, certa ista mali specie im-
petitam: quod potest esse vel tota ecclesia vel ejus pars, nempe ministri verbi,
sive unus, sive aliqui, sive omnes: tercium est modus & ratio evitandi illud
malum, qui constituitur in fuga & secessione corporali, & de quo dubitatur,
An Equatenus sit concessus, ut eo utens non offendat Deum, ecclesiam & conscientiam.

27. N. s. cum Augustino alijsq; (vide Petrum Martyrem in L. C.
classe tertia, loco XII. qui est de cruce, ubi §. 17. & 20. suam sen-
tentiam exponit.) sentimus, in malo & causa secessionis sive fugae toti ec-
clesiae communi, h. e. urgente universali persecutione, remanentibus ovibus,

B

five

sive omnibus, sive plerūq; pastoribus non esse fugiendum: illis vero migranti-
bus, his quoq; esse commigrandum. In propria autem & peculiari ministrorum,
sive unius, sive plurium, modò aliqui supersint, qui pascendo gregi sufficiant,
non modò licere docentibus furori persequentium cedere, sed etiam auditorum
esse, persecutionem patientes ante fugam celare sive occultare, & hanc ad-
nantes omnibus modis iuvare.

28. Porro qui secedere debeant, si omnes impetantur, aut arbitrio mi-
nistrorum, qui inter se de eo conveniant, aut sorti committendum statuimus:
ubi tamen, si fuga licita & verbo DEI consentanea esse debet, (de qua sola est
assertio nostra) præter consensum ecclesie, de quo fugienti constare debet, pro-
bè examinendus est & examinandus fugienti suus animus & fuga scopus, ille ita
comparatus esse debet, ut si remedium hoc non successerit, sed Deus ad mortem
& martyrium secessione sibi consulere volentem vocet, paratus sit etiam eum
sequi: hic vero diuturniori vitæ huius fruitione querenda imprimis & potissi-
mam DEI gloriam & ecclesie sive proximi commodam, non suam, quod subre-
pit ex nimio amore vitæ longioris & curæ suorum præpostera, spectare debet.

29. Argumenta pro tali fuga afferri possunt quadruplicia: Pri-
mum, ex præcepto Christi, Matth. 10. v. 16. & 23. Estote prudentes ut ser-
pentes: (hi vero latebras querunt, cum sue vitæ insidias strui sentiunt) i-
tem, Quum persecuti vos fuerint in civitate hac, fugite in altam.

30. Secundum, ab exemplis Elie, 1. Regum 19. v. 3. Salvatoris nostri
I. C. Matth. 12. v. 15. cap. 14. v. 13. Pauli, Actuum 9. v. 25. qui persecutio-
nem passi & ad mortem quasi fugerunt: quod non fecissent, si omnis fuga
esset illicita.

31. Tertium, ab auctoritate veterum, quales fuerunt Athanasius,
de cuius fuga vide Socratem lib. 3. hist. eccles. cap. 6. Niceph. lib. 10. cap. 16.
Tripuritanum hist. lib. 6. cap. 22. & ejusdem defensionem in operibus ipsius loco
ante allegato: Basilium M. in homilia de Gordio martyre: Augustinum in
epist. 180. ad Honoratum, T. 2. & tract. 15. in loban. T. 9.

32. Quartum ex ratione duplex: Prius: Cujuscunq; operis princi-
pium, objectum, modus circa illud versandi, & finis est legitimus, illud est
licitum. Fugæ ministrorum verbi à nobis hætenus certis conditionibus circum-
scriptæ omnia illa enumerata competunt. Et ipsa est licita. Posterius: Ma-
nere in ecclesia, quæ te gloriæ DEI propaganda, sui commodi, tuæ conscientie
liberanda, & hostium judicij non aggravandi causa liberè dimittit, est illicitum.
Et secedere ex eadem sub enumeratis conditionibus est licitum. Consequentia
proba-

probatur ex contrariorum moralium natura, quæ talis est, ut si unum congruat cum lege, alterum necessario pugnet. (Similis est argumentatio Athanasij apud Socratem lib. 3. historię ecclesiast. cap. 6. Persequi & occidere immentem est peccatum. E. secedere & fuga sibi salutem querere non est peccatum.)

33. V. Q. An propter veritatis confessionem capiendus & deducendus in carcerem, captusvè quispiam, sive pastor, sive auditor, possit se salvâ conscientia redimere precio? R. affirmant nonnulli, sed cum distinctione quadam & limitatione: negat Tertullianus simpliciter, in eodem lib. de fuga & persecutione, cap. 12. & seqq.

34. Subjectum hujus questionis est confessor veritatis, qui tamen ratione temporis, quo ipsi periculum carceris vel adhuc quodammodo futurum est, vel jam præsens imminet, dupliciter considerari potest, ideoz, distinguimus in capiendum sive incarcerandum, & in captum.

35. Prædicatum ratione personarum, quibus detur precium, similiter distinctè intelligendum est: cæ sunt triplices: una index & actor: altera judex: tertia carceris custos. De incarcerando concedunt nonnulli, ut paciscatur & solvat precium iudici & actori sive delatori, atq; ita se redimat ab imminente periculo: de incarcerato negant, sive judicem, sive ejus ministrum largiendo corrumpere velint & possint. (vide Davæi Hegogen parte I V. lib. 2. c. 45) Tertullianus de incarcerando quidem tantummodo negat, quia de eo solùm erat ibi questio: multò magis verò de incarcerato idem negasset, si consultus fuisset. (Perkinus in lib. 2. de casib. conscientię, cap. 12. sectione 3a. pag. 351. Scholasticis & Pontificijs affirmativam non obscure assignat, quos scribit, sibi licitum statuere, carcerem infringere, si suæ in carcerem conclusionis causa injusta existat: idq; medium evadendi frequentissime apud Papistas usurpari solitum ibidem affirmat: quod tamen rectè dici & fieri negat: in quo consentimus. Vide eundem, qui plura eo loco habet de signis fugæ illicitæ: ex quibus etiam de signis licitæ judicium fieri potest.)

36. Argumenta pro hac sententia suppetunt tria: Primum: Omne illicitum jure divino est prohibitum in lege Dei. At redimere vitæ hujus temporalis usuram, si in homines lucri & quaestus cupidos incidamus, aded non est prohibitum, ut illud dicit ratio. E. nec illicitum.

37. Secundum: Omnia media non palam cum pietate & honestate pugnantia

quantia in discrimine vitæ prudenter tentare licitum est. Dâre insidiatori vitæ, quod unicè captat, præmium, est medium non palàm pugnant cum pietate & honestate: id quod ex decalogo patet, in quo nusquam ejus prohibitio existat. E. illud in discrimine vitæ prudenter tentare est licitum.

38. Tertium: Si persecucionem fugere & declinare omni pia & honestatione licet, etiam persequentes fugere & declinare licebit eodem modo. At prius, ut hæctenus ostensum est. E. & posterius. Propositionis connexio patet ex eo, quod, quo modo finis, eodem modo mediæ ad eum finem pertinentiæ sunt licitæ.

39. De ijs, in quibus constantia est opus, hucusq; egimus: nunc de ijs breviter, in quibus patientia necessaria est. VI. sic itaq; Q. An actio contra quemvis ministrum verbi, qui videtur in taxandis suorum auditorum delictis justo vehementior, sic danda & concedenda? R. affirmativam usus & consuetudo vulgaris sequitur, nos distinguendum censuimus: ut paulò post patebit e viderimus.

40. Ministri verbi, de quibus SUBJECTUM loquitur, qui sint, notius, quàm ut declarari opus sit: eorum verò tam magna sit diversitas, ut, de quibus nostra distinctio affirmet negativæ, intelligatur, determinationem eisdem ut evolvamur per opus est. Ea duo complectitur, unum est, de parte officij ministerij, uti valde plurisq; necessaria, ita non parum iisdem exosa, quæ consistit in arguendis peccatis & reprehendis peccantibus: alterum, de modo ejus legitimo, quem reprehensi non rectè observatum putant.

41. Opus igitur ministri, an verò judicium auditoris, contra illum actionem instituere volentis, vitio aliquo laboret, ex norma scripturæ ad utrumq; adhibita videndum est. rectum enim est index sui & obliquus: nec dubium esse potest, si factum illius ad istam regulam quadret, quin hujus judicium peccet: & vice versa.

42. Normam, secundum quam reprehensio peccatorum & peccantium rectè institui possit, & secundum quam instituta certissimè exigi debet, alibi ex verbo DEi pluribus descripsimus: hoc loco brevem delineationem secundum recensitionem præcipuarum causarum factam sufficere arbitravimus.

43. Efficiens prima est autor ministerij, ex cujus instinctu ut locuti sunt prophete & Apostoli, Matth. 10. v. 20. Pet. 1. v. 21. ita etiam alij veri & fideles ministri ejusdem, qui sunt causæ ipsius instrumentales: 1. Cor. 7. v. 5.

44. Impulsiva est necessitas officij pastoralis & salutis hominum, Ezech. 3. v. 17. 1. Corinth. 9. v. 16. 2. Tim. 4. v. 2. de qua rationem domino suo reddere tenentur, Heb. 13. v. 17.

45. *Πεccatὰ ἢ πᾶσι*, quæ etiam materia circa quam dici potest, sunt peccata & peccantes: non affectus prævus concinnavit aut mala suggestio & voluntas alterius. Peccatorum nomine intelligimus etiam opus, 1. Ioh. 3. v. 4. h. e. talia, quæ cum lege Dei verè pugnant, non quæ talia esse finguntur: e. g. atrocitas, publica, notoria, cum notorietate iurû, quæ est vel ex concessione peccantis propria, vel ex testibus sufficientibus: tunc facti ipsius in publico loco, spectantibus alijs, commissi: non autem levia errata, aut occulta.

46. Peccantes itidem intelligimus talium peccatorum reos, 1. Tim. 5. v. 20. eosq; oves istius ovilis, cui præest pastor, ne fiat ἀδοτὸς ὡς τὸ κρῖν (1. Petri 4. v. 15).

47. Forma & modus circa personas dupliciter observari potest: unus, qui sit generatim peccati speciem nominando, de qua corrigenda reus monetur: (Modum hujus describit Aug. T. 10. serm. 16. de verbis Domini: Palam loquor, & in secreto arguo: aures omnium pulso, sed conscientias quorundam convenio. Si dicerem, Tu adulter corrige te: primo fortè dicerem, quod nescirem: fortè, quod temère audieram, suspicarer. Non dieo, Tu adulter corrige te: sed, Quisquis in hoc populo adulter es, corrige te: publica est correptio, sed secreta correctio) alter speciatim, in quo singularis, facti species secundum circumstantias ita describitur, ut ejus autor & reus vix esse possit omnibus audientibus incertus, licet nomen nõ expresse addatur, ille adhiberi solet & potest, quamdiu est spes respicientiæ: hic verò debet, ubi signa apparent contumaciæ.

48. Circa peccata etiam reprehendenda non unus idemq; teneri debet modus. alia aperte & vivis coloribus depingenda, alia rectè perstringenda, quorum accuratior descriptio non neminem ad imitationem instrueret: alia lenius, alia acrius: quæ omnia certis regulis comprehendere vix possunt, sed prudentiæ & fidei pastoris, tanquam animarum medici, relinquenda, qui, quibus hæc vel illa convenient, nisse exactè debet, & ut prudens architectus, fidus distensator, 1. Cor. 3. v. 10. c. 4. v. 1. & 2. & oportune & importune instando, 2. Tim. 4. 2. adhibere: ubi nihil impedit, quò minus fieri possit omnia omnibus, ut omnes lucretur, 1. Cor. 9. v. 20. & seqq. modò prudentissimos & fidelissimos suos sive duces, sive consiliarios, tantopere ab Apostolo commendatos, πρῶτος & κ̄ παίδευται, 2. Tim. 2. v. 25. seu, ut eisdem c. 4. v. 2. appellatur, πρῶτος ἢ μακροθυμίας κ̄ διδασκῆν, non aspernetur.

49. Finis est partim gloria Dei, de cuius iustitia & iudicio aduersus
in rem impietatem & iniustitiam, quæ etiam revelatur e celo, Rom. 1. v. 18.
perpetuum in ecclesia sonare debet testimonium; partim salus hominum tur-
riorum & nocentium, tum inuincium & innocentium, sed scando- offenso-
rum, inter quos, de quo agimus, curator anime non postremus, Ezech. 3. v. 2.
c. 34 v. 2: 1. Corinth. 9. v. 27. 2. Cor. 11. v. 29.

50. Actionis sive accusationis, de qua in PRÆDICATO qua-
ritur, contra ejusmodi zelotas dandæ & concedendæ, duæ possunt constitui par-
tes: quarum una est preparatoria, nempe querelæ delatio & ex hac citatio:
altera cognitio causæ & cognitæ iudicatio. de priori quoad citationem hic est
questio, non de posteriori, An permittendum sit, ut in jus sine discrimi-
næ vocentur quilibet ministri ecclesiæ, h. e. tam ij, quorum notus
exploratusq; est zelus secundum scientiam, Philipp. 2. v. 22. quàm qui eo de-
stituuntur, quod de Iudeis affirmat Paulus, Rom. 10. v. 2. Affirmativam licet
praxis vulgaris probet, nos tamen negativam, quod ad priores illos spectat,
veritati & æquitati consentaneam statuimus.

51. Argumentum & fundamentum nostræ sententiæ unicum est apo-
stoli præceptum, 1. Tim. 5. v. 19. Adversus presbyterum accusationem ne ad-
mittito, nisi sub duobus aut tribus testibus. sive enim hic locus de epis. opo, sive
de seniore accipiatur, (incertum enim esse ait Erasmus in annotationibus, de
utro loquatur: & concedendum foret hoc ipsum, si standum esset parum judi-
cio, quorum alij eum accipiunt de presbytero ætate, ut Cyprianus lib. 3. testimo-
niorum ad Quirinum, testimonio 76. Chrysost. & Theophylactus in explicat.
hujus loci. alij de presbytero dignitate, ut Ambrosius & Theodoretus in com-
ment.) instituto nostro nihilominus servit. illo quidem sensu directè interdicat,
quod nos interdicitur statuimus, dum accusationem aduersus presbyterum (in-
telligit non nomine, sed re ipsa talem, ut indicat interdicti restrictio, quæ ad
ipsius querelæ fidem aliquam faciendam duos tresve testes requirit) admitti
non vult: hoc verò per indirectum suppeditat à majori argumentum. Contra
nullum ætate seniore est admittenda accusatio, nisi sub duobus aut tribus re-
stibus. E multò minus contra seniore dignitate. (ubi iterandam putavimus,
quæ paulo ante dicta est limitatio: Si constat de hoc, quod non minus moderari
nôrit suis affectibus, quàm ille, qui jam deseruit, & tantam dignitatis suæ ratio-
nem habere, quantam ille ætatis.)

52. Accedit alterum ex causa legû: Qui, quod bene mereri de aliorum
æterna salute, totaq; ecclesia, unice student, multorum insidijs & calumnijs
(sunt

sunt obnoxij, contra eos non est, nisi sub dictâ conditione: admittenda accusatio. De presbyteris bonis, & omnibus eorum similibus ecclesia ministris, verum est illud. E. & hoc.

53. Deniq; tertium à consequentibus incommodis adungi potest: Quo ecclesia, quanta quinsa est, qua hoc nomen verè possidet, tantummodo offenditur & perturbatur, & qua tituloreus eodem gaudet, in sua per veritate confirmatur, & ad majores in ea progressus tentandos facient, usq; incitatur: id non est permitrendum: actionibus sine discrimine contra eos, qui fidelitatis suæ testimonium ab omnibus bonis habent, & qui eodem destituuntur, datis competè prius. E. & pesterius.

54. VII. Q. An fas sive pium & justum sit, exortâ publicâ inter concionatores discordiâ, de doctrina fidei, de ratione concionandi, alijsve ministerij partibus, de moribus, ita ut indicia illius in publicis concionibus non obscura appareant, utramq; partem, h. e. tam defensores veritatis & justitiæ, quàm falsitatis & injustitiæ autores patroneosq; remove & expellere? R. affirmativa nonnullis placet, qui scandali amovendi & publicæ tranquillitatis promovendæ ex hoc speciosam opinionem ornant: nobis negativa.

55. Argumenta pro ea deducimus ex lege divina scripta, ex lege naturæ non scripta, & ex ratione, cui tamen sua principia suppediat sacra scriptura. Lex divina jubet audire fideles ministros non minus quàm ipsum, à quo missi sunt, Lucæ 10. v. 16. eosdem injuriosè tangere verat, Ps. 105. v. 15. Zabarie 2 v. 12. vult nos cavere pseudopphetas, Matth. 7. v. 15. à fermento pharisæorum, c. 16. v. 6. redarguere & obiburare ora heterodoxorum, 2. Tim. 4. v. 2. Tit. 1. v. 11. clamare; non cessare, indicare populo defectionem, Esaiæ 58. v. 1. r. prebendit negligentes in hac parte officij sui tanquam speculatores cæcos & canes mutos, cap. 57. v. 2. Ezech. 6. 13. v. 3. & seqq. interminatur eis panam condemnationis aternæ, Ezech. 6. 3 v. 5. E. eadem sedulos in hac sui officij parte, tanquam delicti alii usus reos, malo & calamitate affici verat.

56. Lex naturæ dicit, bonos esse defendendos, malos puniendos; nec hos in illis perdendos, Genes. 18. v. 25. triticum una cum zizanijs non esse eradicandum, Matth. 13. v. 29. E. quicquid contra hoc dictamen sit, illud ipsa improbat.

57. Ratio ex principijs theologicis sacrarum literarum desumpta idem confirmat hoc syllogism. Quod gloriæ DEi; (ad quam pertinet libera veritatis caelestis confessio, & errorum refutatio) nocet, dilectionem proximi violat, eiq;

eius, salutem impedit, exemplo scandaloso alijs similia molientibus prædit, de-
niq; canibus mutis & lupis rapacibus januam aperit, illud est illicitum & injus-
tum Ejectioni honorum magistrorum cum malâ malè concordantium compe-
tunt priora omnia. E. & posterus.

58. VIII. Q. Qui, quibus de causis, quomodo & quando
per legitimam sententiam dimittere possit ministros verbi?
R. Subiectum hujus questionis cum sit quadrimembre, de singulis erit seor-
sim agendum. Jus igitur, & potestas dimittendi ministros ecclesiæ
penes quos sit, dum quaritur, per se satis evidens esse minimè dubitamus,
jus illud supremum & potestatem ab hæcra & ceteris, quæ est unius & solius
Dni, non intelligi: sed de ministeriali & concessio tantum quarit.

59. Dicitur cum dupliciter fieri possit, nimirum, aut cum consensu
dimittendi, aut citra eum: de priori non est questio, quod ostendit adjecta
determinatio: & ex vulgari axiomate, quod dicitur, Eiusdem est dimit-
tere, cujus est vocare, planum est, penes totam ecclesiam, si jus & pote-
statem ipsam attendamus, illud esse: cujus usurpatione ex cessione interdum esse
potest penes patronos, tanquàm emmentiora ecclesiæ membra, non tamen exclusore-
liquo corpore: sed de posteriori: ubi, cum non tã de dimissione ejusq; jure, quàm de caus-
sa dimissionis, controversia & lis incidit: omnium verò e, usmodi causarum litigio sarum
cognitio & decisio ad supremum cujusq; loci magistratum pertineat, hinc fit, ut, quo
dictum est sensu, jus dimissionis ad solos reges, principes, comites, aliosq; in ci-
vitatibus liberis magistratus pertineat, qui id ipsum per idoneos sive peritos juris
divini & humani in Consistorijs vel presbyterijs administrare solent: est enim
magistratus custos utriusq; tabule, Deuteron. 17. v. 19. ad bonum atq; defen-
sionem omnibus subditis, si benè egerint, & ad malum atq; timorem, si malè,
Rom. 13. v. 3. 4.

60. Causæ dimissionis ad duos fontes revocari possunt: unus est defectus
facultatis, ut illic inferendi ecclesiæ, alter voluntatis, sive operum ipsius mi-
nisterialium neglectus intolerabilis.

61. Facultatis defectu comprehendimus partim doctrinæ sanæ, in funda-
mentalibus præsertim, corrupticiæ sive errores pugnantes cum fundamento:
partim illius utiliter & cum fructu auditorum tradendæ organorum privatio-
nem, qualis esse potest vel animi, utpote ingenij, judicij, memoria, vel corpo-
ris, ut lingue, aliorumq; membrorum ad officij administrationem necessario-
rum usus, morbo aut calamitate aliquâ interceptus.

62. Voluntatû appellatiove complectimur cum enormem in demandati
muneri

muneris partibus exsequendis negligentiam, tum vite & morum turpitudinem, siue ea tantum ecclesiæ scandalosa, siue etiam civiliter damnabilis sit.

63. Hasce verò allegatas causas, siue utraq, siue alteram etiam, iustas esse dimissionis ex pari colligimus. quod enim valet ad legitimum vocando impedimentum offerendum, idem ad vocatum abdicandum valere debet. At vel alterutra, vel utraq, causa valet in priori casu. E. etiam in posteriori.

64. Modus in hoc gravissimo negotio idem observari debet, qui in alijs actionibus judicialibus: ut cognitio causæ legitima præcedat sententiæ lationem.

65. Cognitio autem ut sit legitima, necesse est, ratione rei siue deponendi, causam ex recensitis aliquam esse quodammodo notoriam & manifestam, nam de planè occultis non iudicat ecclesiæ.

66. Actorem certum existere minimè necessarium est, ubi ipsum crimen palàm clamat: satis est, si de eo constet aliquid Superintendententi aut Consistorio, siue inquisitione propria ex officio, siue rumore publico, siue delatione & indicio unius aut plurium de ecclesiæ.

67. Testes autem criminis locupletes & omni exceptione majores esse oportet, eosq, è numero auditorum siue de ecclesiæ, cui præest pastor: quamvis & alij idonei non rejiciendi.

68. Iudex deniq, talis requiritur, qui & sciat & velit, utraq, parte, si necessitas flagitat, audita, jus administrare, idq, nõ secundam gratiam aut odium, sed secundam iustitiam; Exodi 23. v. 6. & seqq. Deut. 17. v. 11. Paralipom. 19. vers. 6. 7.

69. Tempus depositionis & dimissionis quodnam sit iustum & legitimum, ex dictis patet. tum enim deniq, reum dimitti fas est, ubi criminis alicujus, aut defectus neglectusve intolerabilis sufficienter convictus fuerit, & ecclesiæ scandalum tolerare non posse, ipsum reum admonitum illud corrigere non velle, deprehensum fuerit.

70. Processus deniq, qualis esse debeat, ipsa ratio indicat, & ostendunt statuta agendorum ecclesiasticorum & consistorialium. (vide etiam, si libet, Calvinii epist. 382.)

71. IX. Q. An ab officio etiam injustè remotus, & è regione aliqua abire à Domino territorij iustus, nihilominus in ea, salva conscientia, manere possit? Resp. Affirmativa nonnullis placet: negativa nobis.

72. Argumenta pro hac afferimus triplicia: Primum est à mandato divino, Matth. 10. v. 23. Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite

in aliam: quod Luth. T. 3. Germ. Ienensi, fol. 126. a. arget: Er spricht nicht / Wenn sie euch in einer Stadt verjagen / so bleibet darinnen / vnd nimm die Stadt ein dem Evangelio zu lobe / vnd rottet euch wider die Herrn der Stadt / wie man ist thun wil vnd lehret / Sondern fliehet / fliehet immer so fore in eine andere. 1. Pet. 2. v. 18. iubet seruos obedire Dominis, non tantum moderatis & equis, sed etiam duris.

73. Secundum ab exemplis sanctorum fugientium, ut Apostolorum, aliorumq; piorum, Actor. 8. v. 5. qui dispersi peragrabant (regionem) praedicando sermonem Evangelij, & Apostolus Paulus Damasco fugiens Hierosolymam contendit, cap. 9. v. 25. 26. & de alijs sanctis restatur epistola ad Hebr. cap. 11. v. 38. quod persecutionem patientes oberrarint in solitudinibus, montibus, speluncis, & cavernis terre: idem confirmant exempla Athanasij, Chrysostomi & aliorum.

74. Tertium ab ipsius rei indignitate & incommodis consequentibus: Mansio invito Domino terra est indecora Evangelio sive verbo DEI uniceig, quod suum est, reddere iubenti, Matth. 22. v. 21. Rom. 13. v. 7. & omnibus in eminentia constitutis parere mandanti, ibid. v. 1. 1. Petri 2. v. 13. periculosa alijs, praesertim infirmis, ut nihil dicamus de malitiosis & ad seditionem pronis. E. nequaquam licita.

II. DE HONORIBUS ET PRÆMIIS fidelium, poenifq; infidelium ecclesiae ministorum.

DE ijs, quae ad sacrosanctum verbi divini ministerium fideliter constanterq; administrandum pertinent, postquam pro instituti nostri ratione hucusq; actum est, restat ut de praemij fidelium, & velut ex abundantia, de poenis infidelium agamus.

2. Praemium, quod boni rationem habet, ejuq; species quaedam est, distribui potest ut ipsum genus, in tres velut fontes: quorum primus est honesti, secundus iucundi, tertius utilis.

3. Sed praeterquam quod intermedius ad postremum revocari potest, etiam de ipso controversae quaestiones nobis non occurrunt. itaq; de ijs tantum agemus, quae honestatem dignitatemq; huius ordinis sacrosancti & laborum recte susceptorum fideliterq; exantlatorum remunerationem temporariam eternamq; conservant.

4. 1. Q. proinde sit: An clerici sint jure divino liberi à jugo potestatis secularis? R. affirmant Pontificiorum præcipui, cum certis tamen conditionibus & restrictionibus: (vide Bellarminum lib. 1. de clericis, cap. 28.) nos negamus.

5. Clerici, de quibus **SUBJECTUM** loquitur, & qui eis opponantur Laici, qui, & cur ita dicantur, Bellarminus lib. 1. de clericis c. 1. exponit his verbis: Laici dicti sunt quasi plebei ac populares, quibus nulla pars functionis ecclesiasticæ demandata est: à græco λαός, quod populum latinis significat. Clerici autem quasi Domini fors & hereditas, qui divino cultui consecrati, procurandæ religionis ac rerum sacrarum, DEO ipso jubente, providentiam ac sollicitudinem susceperunt: à græco κληρῶν, quod latinis sortem sive hereditatem sonat. Hæc ille.

6. Alij ea in hunc modum corrigenda censent, ut clericorum nominis originem inde esse statuunt, quod ipse sorte vel sortitione ex populo electi & excepti essent ad ministerium in populo DEI, Actorum cap. 1. v. 47. (vide Augustinum in Psal. 67. & Hieronymum in epistola ad Nepotianum) hanc nominis hujus etymologiam peritiam à sortiendi ratione & per eam constituendi electos in ministerium sequitur illa altera, quam Bellarminus probat, nam ex quo per sortem mancipati sunt ministerio sacro, non solum ipsi sunt fors Domini, sed etiam ipsorum fors est Dominus singulari vocationis illius jure. (vide etiam Lutherum T. 5. germanico Jenensi, in Psal. 82. fol. 76. a.)

7. De his, qui tales sunt, non nomine solo, sed re ipsa, h. e. fideles ministri ecclesiæ, quæritur in **PRÆDICATO**, An sint liberi à jugo potestatis secularis, idq; num jure divino, an humano.

8. Libertas illa sive immunitas spectatur vel in personis sive clericis ipsis, vel in eorum bonis.

9. Personarum immunitas hoc loco consideratur respectu causarum, sive negotiarum, quæ sunt vel ecclesiasticæ, vel politicæ. illæ sunt, quæ ad conscientiam pertinent, & non nisi ex verbo DEI, legitime definiiri possunt, ut nos censemus: Bellarmin. verò præter verbum DEI etiam canones Pontificum & Conciliorum assunt: quod rectè fieri negamus: suntq; ejusmodi controversiæ de fide & de disciplina ecclesiæ: hæc verò, quæ ad res civiles & æconomicas pertinent, & ex legibus magistratus politici legitime decidi possunt & solent in iudicio civili.

10. De prioribus affirmat Bellarminus, clericos esse liberos jure divino à seculari principum potestate: (vide propositionem primam) cui assenti-

mur, si causas verè & propriè ecclesiasticas tantùm intelligat, non alias à conscientia foro alienas, nec in verbo DEI desinitas: de posterioribus negat eosdem esse exempros ab obligatione civilium legum, quæ non repugnant sacris canonicis vel officio clericali. Exempla, quibus hæc declarat, apud ipsum vide.

11. Talibus legibus, si de iisdem rebus non disposuit ecclesiastica lex, teneri ait clericos obligatione directiva, nõ coactiva (vide propof. 2am.) h. e. quod ad obedientiam, non quod ad pœnam. non enim posse clericos à iudice seculari puniri vult, (vide propof. 3am.) etiamsi leges civiles non servent, peccentq; vel civiliter vel criminaliter: id quod lege Canonica constitutum esse dicit, licet Imperatorum constitutiones dissentiant, quæ in civilibus executionem & immunitatem concedant, non in criminalibus, ubi volunt à prætoribus cognosci causam, non tamen condemnari clericum, nisi prius ab episcopo degradatum: id quod nos sacris literis consentaneum negamus, qui quamvis exemptionem fori civilis aliqui ministris ecclesiæ alicubi indultam, in politicis etiam causis, haud ignoremus, quæ in consistorijs, non in iudicijs provincialibus cognosci desinitiq; solent, tamen eo privilegio à coactione & pœna non sunt liberi: & hæc ipsa exemptio est ex magistratus politici gratia, & proinde in potestate ejusdem, qui eam vel in omnibus vel in certis casibus mutare potest.

12. Bonorum clericalium immunitas consideratur præcipuè vel in tributis, quæ solvantur ex agris, prædijs, alijsve possessionibus immobilibus atq; mobilibus, imò in ipsis personis & capitibus, (quam speciem huc refert Bellarm. propositione quarta, cum sit onus personale, non reale) vel in vectigalibus, quæ penduntur pro mercibus exportandis & importandis, sive ordinariè, quæ jussu legum semper numerari solent, sive extraordinariè, quæ tantum ad præsentem aliquam necessitatem exiguntur, & postea desinunt.

13. In hisce omnibus, tum quoad personas, tum quoad bona, exemptionem clericorum introductam affirmat Bellarminus, in postrema editione: (in prioribus enim aliter sentit) jure humano pariter & divino: (vide propofit. 5am.) licet ante Iustiniani tempora tributorum personalium immunitatem solum, non rerum & possessionum fuisse usitatam agnoscat. (propofit. quarta.)

14. Nos de æquitate hujus immunitatis non pugnamus, si eam ecclesiæ ministerijs necessitas flagitat, de qua magistratui politico iudicandi potestas est concessa: jus verò, quod Bell. expressè in sacris literis non exstare concedit, sed tantum ab exemplis & testimonijs Vet. & N.T. per quandam similitudinem, deduci posse, imò etiam in jure naturæ fundatum esse ait, defendendum nobis nequaquam sumimus.

15. Argumenta nostra aliorumq; nobiscum hic sentientium sunt duplicia: alijs enim probatur jure divino personas, alijs bona clericorum non eximi à jurisdictione principum secularium sive laicorum.

16. Prioris ordinis sunt triplicia: testimonia scripturæ, exempla eadem, & rationes. Testimonia sunt hæc duo: (1.) Roman. 13. v. 1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: quod Chrysof. in homilia, super eum locum ait, dici non tantum laicis, sed etiam clericis & monachis, ipsis etiam Apostolis & Evangelistis. (2.) ex 1. Pet. 2. v. 13. Subjecti estote omni humane creature propter DEUM; sive regi; tanquam præcellenti, sive ducibus; tanquam ab eo missis. Hinc ita argumentamur: Omnis anima, id est, omnis homo est subditus principibus secularibus; excepto nemine; teste Chrysof. Omnes clerici sunt homines: E. omnes clerici sunt subditi principibus secularibus.

17. Exempla ex scriptura adducemus quatuor: (1.) Primogenitorum; qui in lege naturæ, h. e. ante Moisaicam legem scriptam fuerunt sacerdotes, nec tamen exempti à majorum suorum potestate. (2.) Levitarum, qui non solam Aaroni Pontifici, sed etiam Moysi principi Iudeorum civili erant subditi. (3.) Christi, qui quamvis caput esset sacerdotum, tamen Pilato se subditi fecerunt; Iohannis 19. v. 11. quod tamen de voluntaria ejus cessione & submissione tantum affirmamus, non ignorantes ejusdem eminentiam ex jure naturæ, de qua cum Petro agens loquitur, Matth. 17. vers. 25. & seqq. (4.) Apostoli Pauli, qui cum esset præsul ecclesiasticus, dixit se oportere coram tribunali politico judicari, nec timuit appellare Cæsarem; atq; ab eo judicari se debere, libere confiteri; Actorum 25. v. 10. 11.

18. Rationes duæ: una: Nulla lex divina eximit clericos à jurisdictione principum laicorum: & sunt multæ Iustiniani in Codice & Authenticis, quæ ostendunt, eos Imperatoris jurisdictioni fuisse subditi. E. jure divino non sunt exempti.

19. Altera: Baptismus & ordo clericorum; (hoc est, vocatio communis omnium Christianorum, & propria ministrorum verbi) non liberant hominem ab alijs debitis; sive civilibus, qualia sunt servitatis, pecunie, & similia, sive æconomicis & conjugalibus mariti, uxoris, liberorum. E. nec à subjectione debita magistrati.

Posterioris ordinis in idem erunt tria: testimonia, exempla, & ratio. Testimonia producemus duo: (1.) Matth. 22. v. 21. Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris: (De quo vide Urbani Pontif. sententiam, 23. q. 8. can. Tributum. quam citat Bellarm. lib. 1. de clericis cap. 28.)

(2.) Rom. 13. v. 7. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Ex quo dicto tale argumentum formamus: De quibus loquitur Apostolus v. 1. de iisdem loquitur v. 6. ubi ait, Ideo tributa præstatu, ut manifestè apparet ex particula illativa, Ideo, teste Bellarmino. At in v. 1. loquitur de omnibus animabus sive hominibus citra exceptionem, teste Chrysothomo in hunc locum, cuius interpretationem veram & genuinam esse agnoscit Bellarminus. E. etiam v. 6. & proinde subsequens v. 7. eosdem compellat, quando dicit, tributum esse solvendum, cui debetur.

21. Exempla totidem: (1.) Christi, (2.) Petri, Matth. 17. v. 27. ubi statem in ore piscis inventum solvit Apostolus pro Domino, & pro se.

22. Ratio: Immunitas bonorum clericalium est ex gratia Imperatorum, fatente Bellarmino in quarta propositione, ut supra in explicatione status indicatum est. E. non est ex iure, sive divino, sive humano. Consequentia patet ex eo, quod gratia & ius hic sunt quodammodo opposita, & proinde se mutuo tollentia.

23. Addi hie ex abundanti potest testimonium Bellarmini, qui in editionibus prioribus disertè fatetur, nullum DEi verbum posse proferri, quo ista exemptio & immunitas, quod ad bona, proberetur: & in ultima id ipsum tantum per similitudinem quandam deduci posse ait ab exemplis vel testimonijs veteris aut N. T. (vide propos. quintam ejusdem.)

24. II. Q. An ministris ecclesiæ fidelibus liceat accipere stipendium? Nos affirmamus: Anabaptistæ negant, ut docet VVigandus de Anabaptismo, pag. 8. ex Embdensi colloquio, & confirmat Danæus in comment. super 1. Tim. 5. pag. 307. item Pareus in comment. 1. Corinth. 9. columna 534: quibus consentiunt VValdenses, ut affirmat de ipsis Martyr L. C. T. 1. classe 4. loco secundo, §. 34: Inter hos quasi intermedij sunt nonnulli, qui distinguunt, & quod aliàs per se semper licitum esse concedunt nobiscum, id aliquando per accidens & in certis casibus illicitum volunt, nempe si ecclesia vel primam plantetur, & auditores nondum intelligant dignitatem & necessitatem ministrj, & proinde ad conferendum stipendium alendosq; ministros sint difficiles, aut etiam putent, mercedem esse compensationem charismatum spiritualium: vel plantata non sufficiat ad sustentandum suum pastorem, ad quod se teneri agnoscit, & prompta foret, nisi egestate impediretur: hic petere & requirere stipendium, eor; denegato operam ecclesiæ denegare suam si quis volet, ù se DEi glorie in propagando Evangelio & hominum salutis minorem, quam sui rationem

rationem habere declarabit: quod est illicitum: vide P. Mart. loco paulo ante allegato S. 4. cuius sententiam veritati consentaneam arbitramur.

25. Ministri fideles à nobis intelligantur, qui omnes sui muneris partes, (de quibus, quænam illæ sint, & quo modo legitime obeundæ, alibi egimus) sedulo præstant, quantum possunt: id quod unice in dispensatore mysteriorum DEi requiritur, 1. Cor. 4. v. 2.

26. Licere his accipere stipendium ab ecclesia bene sive mediocriter constituta dum dicimus, ut mens nostra fiat evidentior, duo explicanda videntur: unum de modo conferendi, alterum de animo rectè accipiendi.

27. Modus conferendi triplex videtur esse usitatus: vel enim de novo conferri necesse est ab auditoribus ad salaria ministrorum: vel ex collatis olim ad hunc & ad alios usus numeranda sunt stipendia: vel deniq; utroq; modo providetur necessaria & honesta ministrorum sustentationi. Omnes & singulos titulos statuimus: an verò ubiq; & semper sine pariter utiles, dubitamus.

28. Modus rectè accipiendi qui intelligatur, (ne quæ per se licitum est, ex accidenti fiat quodammodo illicitum & vitiosum) patet ex Ioban. 21. v. 15. 16. 17. 1. Petri 5. v. 2. August. tract. 123. in Iobannem, Chrysostr. lib. 2. de sacerdotio: nempe, qui ex amore DEi gloriæ & salutis hominum procurandæ potissimum impellitur ad suscipiendum ministerium, non ex cura & studio querendi quæ sua sunt, quod vetat apostolus, 1. Corinth. 10. v. 24. Et hujus vitij plurimos fuisse reos suo tempore conqueritur Philip. 2. v. 21. (vide locum elegantem, apud D. Lutherum T. 6. Germ. Jenensii fol. 39. a.)

29. Argumenta pro hac sententia afferemus triplicia: testimonia, exempla & rationes. Testimonia suppetunt tam ex veteri, quàm ex N. T. Ex veteri sint hæc: Numer. 18. v. 21. exstat ordinatio divina, his verbis: Comeditis ipsas (decimas) in quovis loco, vos & familia vestra: nam merces est vobis pro ministerio vestro, in tentorio conventus. Deuteron. 18. v. 1. Ne esto sacerdotibus leviticis, toti tribui leviticæ, pars & possessio cum reliquo Israël: ex igne absumentur Iehova & de possessione ejus comedunt. quod etiam Apostolus repetit 1. Cor. 9. v. 13. affirmans, dominum ordinasse, ut qui altari servit, de altari vivat. & hoc sensu ex V. T. commemorata illa allegata volumus, ut genus inde probemus, non speciem, quam abrogatam scimus.

30. Ex N. T. sufficit Christi sententia, Matth. 10. v. 10. Dignus est operarius mercede sua. Lucæ 10. v. 7. Manete in ea ipsa domo edentes & bibentes, quæ ab ipsis (apposta fuerint.) dignus enim est operarius mercede sua. Hanc magistri sententiam explicat ejus Apostolus & discipulus 1. Cor. 9. v. 7. & seqq. usq; ad

assj ad v. 14. in quibus ex natura & scriptura ejus jus deducit. Gal. 6. v. 26. Communicet autem, qui instituitur in sermone, ei, qui ipsum instituit, omnia bona. 1. Timoth. 5. v. 17. 18. Qui bene presunt presbyteri, duplici honore digni sunt, maxime qui laborant in verbo & doctrina dicit enim scriptura, Bovi trituranti os non obligabis: & Dignus est operarius mercede sua.

31. Exempla itidem ex utroq; Testamento afferri possunt. Ex V. T. sacerdotum & Levitarum, qui ex reditibus & proventibus lege ceremoniali imperati vivebant: qui quam ampli fuerint, evidentius apparebit, si eos in duas classes distinxerimus, & quid ad unamquamq; pertinet, adumbraverimus. Alij enim fuerunt statim & certi: alij velut ambulatores & quodammodo dubij.

32. Prioris generis sex referemus: (1.) erant decimæ agrorum, vinearum, olivetorum, hortorum, Num. 18. v. 21. & seqq. (2.) primitiæ, Numer. 18. v. 12. (3.) Portio certa ex primogenitijs gregum, jumentorum offerendorum Domino, Deuteron. 18. v. 19. 20. & pecunia pro redemptione primogenitorum ex hominibus, Exodi 13. v. 15. 16. (4.) Pectusculum & armus dexter ex hostijs pacificis, Levit. 7. v. 31. & seqq. (5.) Panes propositionis duodecim per singula sabbata apponendi, Levit. 24. v. 8. 9. (6.) Carnes residua ex sacrificijs & panes azymi in canistro consecrationum, Exodi 29. v. 32, Levit. 8. v. 31.

33. Posterioris generis duæ occurrunt (1.) voluntariae oblationes, Deut. 12. v. 17: quod etiam referemus votiva & Domino consecrata, eorumq; redempturas certa pecuniæ summa, Levit. 27. per totam. (2.) sacrificia cum pro delicto, tum pro peccato, Levit. 7. v. 32. Deut. 18. v. 3. c. 23. v. 13. item restitutio defraudatæ rei, cum quinta parte pretij superaddita, Numer. 5. v. 8.

34. Ex N. T. produci potest exemplum (1.) Apostolorum, qui omnes una cum uxoribus, quas habuerunt, ecclesiæ sumptibus sustentati fuerunt, 1. Cor. 9. v. 4. & seqq. (2.) Pauli, qui quamvis à Corinthijs, Ephesijs & Thessalonicensibus non acceperit, sed nocte & die laboravit, ne quenuquam gravaret, Act. 20. v. 33, 34. 1. Cor. 4. v. 12. c. 9. v. 18. 1. Thess. 2. v. 9. 2. Thess. 3. v. 8: tamen ab alijs eum accepisse liquet ex 2. Corinth. 11. v. 8. Philip. 4. vers. 10. 14. & seqq.

35. Rationes, quas ipsa scriptura suppeditat, sint hæc quatuor: Prima à genere: Omnis operarius dignus est & cibo, Lucæ 10. v. 7. & mercede, Matth. 10. v. 10. Ministri verbi sunt operarij, Matth. 9. v. 38. E, digni utroq; 36. Secun-

36. Secunda à pari: Nemo militum militat citra stipendium: nemo vintorum excolit vineam citra fructus ex ea participationem: nemo pascit gregem, nisi comedat de lacte ipsius. E. pari jure fruuntur ministri in sua militia, cultura & pastura spirituali.

37. Tertia à minori: Bovi trituranti os non est obturandum, Deut. 25. v. 4: 1. Cor. 9. v. 9. 10. 1. Tim. 5. v. 18. E. maled' minus deneganda est merces laboranti ministro.

38. Quarta ab equo & justo: Qui spiritualia seminant, eosdem carnalia metere fas & jus est. Rom. 15. v. 27. 1. Cor. 9. v. 11. Ministri verbi faciunt illud. E. meritò hoc percipiant.

39. III. Q. An decimæ ex justitia debeantur sacerdotibus, seu ministris verbi, (ut rectius hodie loquimur) an verò sint dona indebita, gratuita, sive puræ elemosinæ? R. Bellarminus affirmat prius lib. 1. de clericis, c. 25. (Wilhelmus Zepp. l. 4. c. 10. explanationis Mosaicarum idem facit) posterius olim asseruit VViclefus, hodie tuentur Anabaptistæ & Antitrinitarij: nos neutrum propugnamus, sed conferendum ad sustentationem ministrorum, quibus debetur merces, Matth. 10. v. 10. & alibi: modum & quantitatem ex pietate, charitate & commoditate metiendam statuimus.

40. Decimarum nomen ἐκ τῶν ἀλει sumitur hoc loco, teste Bell. l. 1. de clericis cap. 25. pag. 148. pro ijs, quæ debentur vel juxta quantitatem lege divina determinatam, quam Ecclesia (Romana) innovavit, ut sit, ubi solvuntur integræ decimæ: vel juxta quantitatem consuetudine loci determinatam, ut sit, ubi solvitur minus quàm decima, & tamen vocatur decima.

41. Deberi ex justitia quid sit, ex contrario, nempe indebito & gratuito, liquet: Sacerdotum autem appellatio quid complectatur, non ita notum putamus stili Pontificij ignarù: qui si consulant Bell. lib. 1. de clericis c. 15. & c. 25. deprehendent hoc nomine aliàs quidem denotari tam majores, quos nunc Episcopos dicunt, quàm minores, quos presbyteros appellant: hic verò universum clerum, cujus omnes ordines ad duo primaria genera revocant, ad sacerdotes & ministros: quorum illud subdividunt in duas species analogas, in summos sacerdotes, & simplices sacerdotes: istud verò in sex alias species, in Diaconos, Subdiaconos, Acolutos, Lectores, Exorcistas & Ostiarios. Hanc universam turbam clericorum Monachis contradistinctam hic intelligi patet ex Bell. l. 1. c. 25. Nos, qui neg. Sacerdotibus proprie ita dictis locum in N.T. esse statuimus, sublatis jam sacrificijs, & ordines illos cleri supervacaneos autuma-

in us; generali ministrorum verbi appellatione omnes comprehendimus, qui ecclesijs & scholis fideliter seruiant,

42. Explicato subjecto prædicatoque, proximum est, ut argumenta affirmantis Bellarmini paucis expendamus. Ea sunt triplicia: Primum, ex iure nature: Qui pro populo laborat, ijs populus alimenta debet. Ministri verbi non minus pro populo, quam reges & principes laborant. E, ijs populus alimenta debet. Argumentum hoc illustratur exemplo Abrahami danti Melchisedeco sacerdoti decimas ante latam legem, & hoc ipso momentis, quid nos facere debeamus, teste Chrysostomo homil. 35. in Genesin. R. Argumentum ipsum laborat ignorantie elenchi, de genere concluditur, nempe, deberi laborantibus stipendium: de specie & quantitate est questio. Illustratio ejusdem si ad speciem ex genere deducendam affertur, in id concludit, non enim affirmativè à genere proceditur ad speciem: & liberum fuit nondum lata lege, & post, eadem abrogata, quod necessarium erat, eadem vigente.

43. Secundum, ex iure divino, & quidem primum ex V. T. Levitici ult. v. 30. & seqq. Num. 18. v. 21. Malach. 3. v. 10. jubet DEus Levitis V. T. decimas dari. E. etiam ministris N. T. easdem dari voluit. Consequentia probatur dupliciter: 1. quia fundamentum legû est morale, 2. quia justitia Christianorum debet abundare plus quam scribarum & phariseorum, ut confirmat Clemens lib. 2. constitutionum apostolicarum, cap. 29. 38. 39. lib. 8. cap. 36. Hieron. in cap. 3. Malach. August. serm. 219. de tempore: Gregor. homil. 16. in Evang.

44. Deinde ex N. T. Matth. 22. v. 21. Reddite, quæ sunt Cæsari, Cæsari, & quæ sunt DEi, DEO, cap. 10. v. 10. Dignus est operarius mercede sue. // 1. Corinth. 9. v. 7. & 14. Dominus ordinavit, ut, qui Evangelium annunciant, // de Evangelio vivant: Et, Quis militat proprijs stipendijs?

45. R. Propositionis omisse consequentia laborat fallacia parium causarum. in V. T. decimarum dandarum jus fuit non nature sive morale, sed ceremoniale, fundatum in distributione terra Canaan inter duodecim tribus filiorum Israël, quæ omnes habebant suam peculiarem portionem, sola Levitica excepta, cujus portio erat Dominus, Num. 18. v. 20. Deut. 18. v. 2. quod ipse Bellarminus in hoc ipso cap. 25. dubio 4. pag. 150. agnoscit, huic populo quia ad cultum divinum serviebant Levitæ, jus nature quidem dicitur, ipsis aliquid dandum: modum verò & quantitatem, de qua sola est questio, definivit illa portio distributionis terræ Canaan: cui par in N. T. ostendi nequit.

46. Probatio consequentiæ prior conceditur de genere: at de specie est controversia: posterior, præterquam quod fundamento expositionis falsæ innititur, (siquidem Matth. 5. v. 20. de justitia illa operum non agit Christus.) valet in
CONTRA.

contrarium. si enim abundare Christianorum liberalitas erga ministros debet, supra Iudeorum erga Levitas & sacerdotes, & hi præcisè debebant solvere decimas, nostri easdem præcisè non tenentur solvere.

47. Allegatio testimoniorum ex N. T. laborat ignorantia etenchi. agunt enim de genere, cum quaestio sit de specie.

48. Tertium ex jure Ecclesiae, sive decisionibus Conciliorum, & decretis Pontificum. R. est fallacia consequentis. decreta illa, quae fuerunt aut particularia certarum regionum & nationum, aut hominum, quorum interest, nempe Pontificum, eorumque adherentium, neque omnes obligant, neque justa dici possunt.

49. IV. Q. An possessiones ecclesiasticas, quae dono laicorum possidentur à clericis, habere liceat? R. Bellarminus lib. 1. de clericis c. 26. affirmat: negavit olim Ioannes VViclesus, qui, referente Iesuita, docuit, non licere clericis habere ullas possessiones, & peccasse, tam qui eas donaverunt ecclesiae, quam qui eas receperunt: quam tamen ejus sententiam fuisse negat Lambertus Danaeus, qui vult VViclesum ex hypothetico ita disputasse, & damnasse nimias Clericatus opes: quia animadvertit, quantas ecclesiae ruinas intulissent: quam ejus sententiam imperitè & malitiosè detorque-ri ait ad thesin à Bellarmino. Nos & donari ecclesiae, & donata possideri ab eadem posse bona conscientia statuimus: ita ut dominium & mancipium ipsius sit, de usu & fructu tantum elargiatur ministris in ecclesia & scholis fideliter laborantibus, quantum ad honestam sustentationem sufficit.

50. Possessionum ecclesiasticarum nomine comprehendimus ei donata bona (nam per vim fraudemve accepta hinc excludimus) cum immobilia, tum mobilia, qualia sunt fundi & agri, sive soli, sive cum colonis & rusticis, aedificia & domus, pecuniarum sortes & usurae, decimae, & similia.

51. Habere easdem intelligitur vel de dominio & mancipio, vel de usu & usufructu, sive toto, sive ex parte, quanta requiritur ad necessitatem honestatemque, aut etiam rapitur ad luxum, fastum, & voluptatem: de quibus singulis quae sit nostra contradicentiumve sententia, ex dictis dicendum, non obscurum esse autumamus.

52. Dominium & mancipium non competere ministris ecclesiae, præter intentionem donantium, ostendit infirmitas rationum Bellarmini in contrarium allatarum: de quibus in ipsa οὐκ ἔστιν οἰοῦναι: dispensationem usus fructusque ipsidem non quadrare, & propter emergentiam incommo- da inconvenientem esse partim officij ipsorum amplitudo & gravitas, 1. Tim. 4. v. 12. & seqq. partim diversissimarum occupationum incongrua conjunctio,

2. Tim. 2. v. 4. (Conjunge Siracidis c. 18. v. 25. & c. 59. v. 1. & seqq.) par-
tium exemplum primitivæ ecclesie, Act. 6. v. 2. evincit.

53. Eandem vero ecclesie ejusq; nutritijs & patronis compe-
tere patet cum ex ijs, quæ in questione secunda paulo ante sunt dicta, præser-
tim ex Rom. 15. v. 27. 1. Corinth. 9. v. 11. tum ex ratione à relatâ id ipsum ei
esse licitum ostendi potest. accipere enim ministris salaria est licitum. E. eccle-
siae erogare ea est licitum.

54. V. Q. An clericis, (quo nomine nos intelligimus ministros ecclesiarum
& scholarum) liceat ulla habere bona, propria sive secularia, ut vo-
cant, præter ecclesiastica, sibi & toti ordini communia? R. affir-
mat Bellarminus, & nos cum eo: negavit Thomas Waldensis, qui, referente
Iesuita, voluit, unumquemq; clericorum debere bona sua patrimonialia vel e-
rogare pauperibus, vel in commune ponere sive largiri ecclesie.

55. Argumenta Bellarmini sunt quatuor: (quæ omnia quidem
referemus, quamvis impari valoris & ponderis esse non ignoremus: imo præ-
ter primum reliqua exigui vel nullius esse momenti apud nostros sciamus.)
Primum ex 1. Timoth. 3. v. 2. 4. 5. ubi jubet Apostolus eligi episcopum hysti-
eralem, qui domui suæ bene præsit, & filios subditos habeat. E. concedit ei bona
propria. ista enim omnia præsupponunt divitias proprias, sine quibus commemo-
rata præstari nequeunt.

56. Secundum, ab exemplo Philemonis, qui dives erat, ut apparet ex
epistola Pauli ad eum, habebat servum: & tamen erat episcopus, ut eum no-
minat Anselmus, vel Evangelista, ut eundem appellat Hieronymus. E. clericis
licet habere proprias divitias. Simile vult esse exemplum consanguineorū Domini,
qui habuerunt possessiones modicas ex paterna hereditate, & tamen fue-
runt ecclesie duces sive episcopi: vide Eusebium lib. 3. hist. eccles. cap. 19.

57. Tertium ex constitutionibus: Canon 40. Apostolorum sic ait: Sine
manifestæ res episcopi, si tamen habet proprias, & manifestæ Dominicæ, ut
potestatem habeat de proprijs, moriens episcopus, sicut voluerit, & quibus
voluerit, derelinquere. Unde colligitur, ejusmodi bona pro-
pria ipsis licitum esse possidere. Idem habere ait Concilia: qualia recen-
set Agathense, can. 48. Bracarense, ut Martinus Bracarensis, can. 15. suo-
ram decretorum testatur, Hispalense l. can. 1.

58. Quartum, ex auctoritate trium patrum: 1. Ambrosij, qui epist. 33.
ad Marcell. nam dicit, se obtulisse suum patrimonium, cum rogaretur, ut unam
ecclesiam, h. e. patrimonium Christi, traderet Arianis. 2. Augustini, qui serm.

i. de

de moribus clericorum, ait, eos clericos, qui professi fuerant vitam communem, si postea resiliant, & velint habere propria, graviter peccare propter voti violationem. unde colligitur, eum sensisse alios clericos, qui non voverunt communem vitam, posse habere propria: 3. Prosperi, qui lib. 2. de vita contemplativa, cap. 12. dicit, sine ullo peccato posse clericum vivere ex proprio patrimonio:

59. VI. Q. An aliquod singulare sit præmiū bonorum & fidelium ministrorum in vita æterna, & an aliquæ poenæ peculiare malorum sive infidelium in morte æterna? R. affirmamus, eaq; communis est plerorumq; theologorum sententia, quod ad singulare præmiū fideliter docentium in ecclesijs & scholis: à qua recedit P. Marryr in L. C. T. 1. classe 3a. loco 17. S. 8. & seqq. usq; ad 14. quod tamen quatenus & qua de causa faciat, infra plenius exponetur.

60. Bonum & fidelem ministrum hic consideramus respectu bonitatis in officio proprio, quam Apostolus appellat fidelitatem, 1. Corin. 4. v. 2: à qua tamen minime sejungimus bonitatem sive virtutes in officio omnium Christianorum communi: ut suo loco distinctius & plenius declaravimus.

61. Officium ejusdem in quo consistat, quisnam ejus legitimè obediendi modus, cum publicè, tum privatim, quis finis tam propinquus, quam remotus, & ultimus, ibidem explicare studuimus.

62. Præmiū ejusdem duplex statuimus, ratione conferentium: humanum & divinum: Humanum subdividitur in honestam sustentationem, (de qua ante actum est) & honorem, ut appellatur, Phil. 2. v. 29. 1. Thess. 5. v. 12. 13. 1. Tim. 5. v. 17. qua appellatione omne pium officium cum reverentia & subjectione quadam conjunctum denotatur: sunt enim parentes auditorum spiritalia, 1. Corin. 4. v. 15. Gal. 4. v. 19. quo nomine ipsis honorem deberi constat ex quarto præcepto, Exodi 20. vers. 12. Siracidis 6. 3. vers. 9. & exemplo Galatarum, Gal. 4. vers. 15. unde etiam Reverendorum titulo honorantur.

63. Divinum itidem distingui potest partim ratione ecclesiæ militantis & triumphantis, partim ratione collationis in hac vita.

64. In militante ecclesia merces & benedictio omnium generis fidei ministro promissa est, 1. Cor. 9. 17. Ephes. 5. v. 8. non tamen sine conditione crucis, Matth. 10. v. 24. Ebræi. 6. 13. v. 5. 6. & seqq.

65. Hæc autem benedictio ratione collationis complectitur gratias sive benedictionem DEI cum positiva, tum privata.

66. Positiva appellamus, quæ bonum aliquod per se & immediate afferunt: talia sunt augmenta donorum habitualium animi, quæ crescunt in habentibus & exercentibus, Matth. 13. v. 12. c. 25. v. 29. corporis, Psal. 91. v. 16. quibus accedit propria conscientia gaudium, 1. Cor. 4. v. 4. & aliorum recte sententiarum testimonium, Gal. 4. v. 15.

67. Privativa nominamus, quæ, quia malum avertunt, non nisi consequenter & mediate bonum important. talis est defensio contra omnis generis hostes, promissa Mose, Exodi c. 3. v. 12. Hieremia c. 1. v. 8. Apostolis omnibus communiter, Matth. 10. v. 31. cap. 28. vers. 20. & sigillatim Paulo, Act. 18. vers. 10.

68. In triumphante quale præmium fidelium ministrorum sit futurum, definite & in specie scire non possumus: Esa. c. 64. v. 4. 1. Cor. 2. v. 9: sed in genere, & quantum de eo revelavit Dominus in scriptura, quæ id appellat coronam vel justitiæ 2. Tim. 4. v. 8. vel gloriæ immarcescibilis, 1. Petri 5. v. 4. vel vitæ, Apocalyps. c. 2. v. 10: & vulgò donum accidentale & singulare appellatur, respectu substantialis & communis omnium beatorum, quod est beatitudo æterna.

69. Postquam hoc fore in peculiari & eminenti quadam claritate & splendore glorificatorum pastorum & doctorum (etiam magistratum aliorumq; præclare de ecclesia & repub. meritorum, imò piorum omnium præ ceteris in hoc mundo fulgentium) communis est opinio, inprimis ex Danielis cap. 12. v. 3: 1. Corin. 15. v. 41. quam impugnat P. Martyr loco antè allegato: cuius argumenta partim ἀνασκηδάσκει nostrū opposita, partim ἀνασκηδάσκει pro sua opinione propugnanda allata paulò post expendemus, si prius doctorum illustrandorum gratia nonnihil de infidelibus pastoribus, quinam in hac classe comprehendantur, & de eorundem pœnis adjecerimus.

70. Infideles (sub quibus falsos doctores sive hereticos hoc loco non intelligimus) vocamus non tantum eos, qui officium intermittunt, ordinati temporibus & locis vel non docendo publicè, non administrando sacramenta, vel privatim unumquemq; suorum auditorum non instituendo, non confirmando, non corrigendo: sed etiam qui ordinarias operas vel perfunctoriè tantum obeunt, vel ad auram popularem sive applausum auditorum & suam ipsius laudem captandam, non ad DEi gloriam, & ad adificationem ecclesiæ sibi commissa in fide & moribus dirigunt: vel, ut summarim dicamus, qui vel in ipsis partibus sui muneris, vel in modo legitime eas obeundi, vel in fine & scopo à præscripto divino, (de quo alibi pluribus actum est) aberrant & declinant.

71. Pœnæ

71. Pœna horum, quas tamen gradibus differentes fore statuimus, proinde in alijs major in alijs minor est infidelitas, ex contrario facile colliguntur:

72. Primum apud pios homines (mundus verò amat, quod suum est, 1o. h. 15. v. 17.) honor eorum convertitur in contemptum, Malach. 2. v. 9. & in ignominiam, Hoseæ 4. v. 7. Philipp. 3. v. 19.

73. Deinde benedictiones divina huic seculo destinata & promissæ commutantur in maledictiones, Malach. 2. v. 2. & dona, quæ habent, ipsis auferuntur, Matth. 13. v. 12. c. 25. v. 29.

74. Cruciatum verò animi, quem plene tandem percipient in gehenna, etiam hic degustant sæpius, ut Apostolus innuit, 1. Cor. 9. v. 16.

75. Insuper in liberos quoque horum maledictionum vis redundare solet, quod comminatur per Hoseam DEUS, c. 4. v. 6. & ostendit exemplum filiorum Eli, 1. Samuel. 3. v. 11. & seqq. c. 4. v. 11. item v. 18. & seqq.

76. Denique iudicium eorum ultimum & pœna gravissima sequentur post hanc vitam, quando peccatorum, pastorum culpæ, sive in sua inscitia, sive in malitia pereuntium, sanguinem reposesc DEUS ab eiusmodi infidelium ministrorum manibus, Ezech. 3. v. 3. & 5. & inutilis servus ejicietur in tenebras exteriores, ubi erit ploratus & stridor dentium, Matth. 25. v. 30. (vide gravissimam de hac re commonefactionem apud Chrysostomum homilia 3. in Acta apostolorum.)

77. Nunc ut, quod hoc loco in questionem venit, expediamus, argumenta P. Martyris, tam quæ contra nostram, ejusque fundamenta præcipua, quam quæ pro sua sententia affert, breviter proponemus, & quid de singulis sentiamus, subjungemus, si prius Martyris mentem ipsius verbis, de ipso statu hujus controversiæ, & de fundamento sive causa dissensionis, explicuerimus. Ea exstant loco allegato § 8. Atque hæc, inquit, à me non dicuntur, quod probare velim ibi esse prorsus æqualitatem: sed assero neutrum (æqualitatem vel inæqualitatem præmiorum in vita æterna) ex sacris literis posse confirmari. Probabilis est utraq; sententia, neque ad salutem necessarium esse duco, scire, utrum istorum verum sit. Probabile forsitan est, ut sit in sanctis aliquid discriminis: sed hoc ex scripturis non existimo posse demonstrari. Idem repetit §. 13. sub finem hujus questionis hæc de sententia P. Martyris indicasse satis sit: quid de eadem videatur Calvino, (ut de alijs taceam) sequentia docebunt. Calvinus verba lib. 3. institut. c. 25. §. 10. sunt hæc: Quod scripturæ docent, ab omni controversia exemptum apud nos esse debet: nempe sicuti variè DEUS sua

sua dona Sanctis in hoc mundo distribuens eos inæqualiter irradiat, ita non fore æqualem gloriæ modum in cœlis; ubi dona sua coronabit DEus. Et S. u. recensitū ex scriptura testimonijs, quibus ipse necitur, subjicit in hunc modum: Quemadmodum autem hoc uno consensu recipient omnes pij, quia verbo DEI satis testatum est: sic rursus spinosis quæstionibus, quas sibi obstaculo esse cognoscunt, valere iustis, metas sibi propositas non transilient.

78. *Αὐτὰρ ὁ* Casus, nostris supra adductis opposita, sunt duo: Unum contra locum Danielis 12. v. 3. Præmia diversa requirunt diversos, quibus distribuantur. At hic non sunt diversi, qui instar firmamenti, & qui instar stellarum fulgebunt: quia ydem sunt, qui docent, & qui alios instruunt ad iusticiam, ut per se patet, & alias usitatum est in scriptura, in secundo commente repetere & explicare, quod fuit in primo. E. præmia non sunt diversa. R. Assumptio distinguenda est: de genere diversis conceditur, non de diversis numero & laboris gradu, quem alij majorem, alij minorem sustinent, ut Apostolus de se affirmat, 1. Corinth. 15. v. 10; 2. Corinth. 12. v. 23.

79. Quod autem Martyr sit, Doctorum hic potius, quam aliorum piorum factam esse à propheta mentionem, quod illi, quoniam plus quam ceteri persecutionibus expositi sunt, magis confirmandi fuerunt: id invertimus. si enim magis confirmandi fuerunt quam ceteri, peculiari, & non communi argumento & premio fuerant confirmandi: de quo est quæstio

80. Alterum: Apostolus eo loco, (1. Cor. 15. v. 40. 41.) agit de corporis depositi per mortem, & restituti per resurrectionem gloria inæquali: quod patet ex apodosi similitudinis, v. 42. 43. 44. E. locus nihil ad propositum facit. R. Antecedens, acceptum simpliciter & de omni corpore humano, negatur. ita enim esset gloria aliqua corporis non glorificati: quod est absurdum. Probatio laborat præsupposito falso, quasi in omni apodosi omnia protaseos membra explicite poni necesse sit: quod secus in scriptura fieri patet ex solo Proverbiorum Salomonis libro. vide cap. 1. v. 7. cap. 4. v. 18. cap. 13. v. 19. Quid? quod hoc ipso in loco Apostolus, cum v. 40. dixisset, alium esse decorem cœlestium corporum, alium terrestrium, contentus in v. 41. id explicare in cœlestibus corporibus, terrestrium decoris differentiam omittit.

81. *Κατὰ τὴν* Casus, apud eundem sunt sex: Primum: Matth. 20. v. 9. 10. Denarius datur omnibus in vinea laborantibus, nihil amplius. E. non est premiorum inæqualitas. R. Propositionis omisse consequentia negatur, si enim denarius est vel substantiale vel accidentale præmium in vita aeterna,

æterna, etiam beati quidam murmurabunt contra DEum; nacti illud ipsum:
quod est absurdum.

82. Secundum: 1. Corinth. 15. v. 28. DEus erit omnia in omnibus.
E. non erunt inæqualia præmia. R. Propositionis consequentia iterum negatur.
manebit enim nihilominus capiti Christo sua eminentia, ut discrete ad hunc lo-
cum scribit Beza, unde etiam differens gloria membrorum sequitur: & DEus
in hac vita operatur omnia in omnibus, Eph. 1. v. 11: non tamen equali
gradu.

83. Tertium: Matth. 13. v. 43. Omnes iusti fulgebant in regno pa-
tris, ut sol. E. equaliter. nulla enim major lux, quam solis. R. Antecedens
loquitur vel de substantiali vel de accidentali præmio. si de priori, est extra
questionem: si de posteriori, negatur. in textu enim est indefinita propositio,
sine signo universalis, quod addidit Martyr. quid? quod p̄y etiam in hac vita
inter impios lucere dicuntur ut luminaria in mundo, Philip. 2. v. 15: quod ta-
men equaliter ab omnibus non fit, sicut luminarium non est par splendor.

84. Quartum: Matth. 22. v. 30. In resurrectione mortuorum: omnes
erunt ut angeli. E. equali gloria. alioqui alterius progressus fuisset, & varia
eorum discrimina constituisset. R. Propositio inverti potest. cum enim p̄y ut
angeli erunt, differens gradibus: quia hi reperiuntur in angelis. Prosyllogis-
mus propositionis laborat fallacia cause. Christus enim eo in loco tacuit de gra-
dibus præmiorum, quibus donabuntur beati, non quod illos non agnosceret, sed
quod eorum mentio aliena ab isto proposito, quod erat de sola resurrectione, non
de eius consequente, nempe de piorum resurgentium præmio.

85. Instantia occurrit triplex: una, Scriptura quidem dicit, nunc
angelos habere inter se diversos ordines & præfecturas, quia DEus eorum mi-
nisterio ad orbem & ecclesiam regendam utitur: sed tum abolebuntur omnes
principatus & potestates. E. incertum est, an ibi futuri sint diversi ordines in
angelis, quod ad felicitatem. R. Propositio laborat fallacia consequentis, confun-
dens differentiam donorum habitualium in angelis, cum diversitate munerum
eisdem assignatorum: hæc cessabit, illa manebit: nisi dicere velimus, angelos
quosdam fore seipsis minores & deteriores in futura vita: quod est absurdum.

86. Altera: Si argumentum ab angelorum differentiis gradibus peritum
valere deberet, sumendi essent angeli ejusdem speciei & ordinis, & statuendam,
omnes habere eandem felicitatem. At non hoc: quia qui ponunt diversos
ordines in angelis, volunt eos inter sese specie, ac fortassis proximo genere, dif-
ferre: quod non potest de hominibus beatis dici, qui specie conveniunt. R. Pro-

E

positio-

positionis consequens distinguendam: de felicitatis specie conceditur, non de gradibus in illa. Assumptio negatur à nobis: qui verò contrarium sentiunt, ipsi, tanquam affirmantibus, probatio incumbit.

87. Tertia: Cessante causa impediente, cessat effectus. In vita aeterna cessabit causa differentia graduum regenerationis, nempe labes carnis, quae nunc facit, cur unus magis, quam alius à praesenti boni perceptione impediatur. E. ipse etiam effectus, nempe differentia graduum. R. Assumptio committit ignorantem elenchi, agens de substantiali praemio, quod est abolitio mortalitatis, ejuſque causarum, cum quaestio sit de accidentali, cuius causam negamus esse, quae asseritur.

88. Quartum: Si diversa forent beatorum praemia accidentalia acciperent Apostoli duodecim praecipua, quibus ea promissit Christus, Matth. 19. v. 28. At non hoc: ita enim excluderetur Paulus, cui tum non fuit promissum: idem verò praeter ceteris laboravit, 1. Cor. 15. v. 10. 2. Cor. 11. v. 23. & omnes sancti excluderentur ab hoc honore Apostolis proprio, quod negat Paulus 1. Cor. 6. v. 2. 3. E. nec illud. R. Propositio amplianda est. ex Apostolorum enim numero non est excludendus Apostolus, licet inter duodecim non computetur. Assumptio negatur. prior probatio distinguenda est: explicitè quidem & in specie ei tum non fuit promissum, sed implicitè & in genere, v. 29. posterior laborat homonymia. sancti enim iudicabunt mundum aliter, quam apostoli: hi doctrina, quam viva voce & scriptis propagarunt: illi approbatione sententiae à iudice vivorum & mortuorum laet.

89. Sextum, ex Roman. 8. v. 18. Si Deus in attribuenda vita aeterna dignitatem nostrorum operum non respicit, neque etiam ex eadem elici possunt isti praemiorum gradus. At prius. E. & posterius. Propositionem illustrat à contrario: Ex mera Dei liberalitate felicitatem adipiscimur. E. ab eadem, b. e. ab eius misericordia petendam esset praemiorum discrimen, non à nostris operibus. R. Propositio falso praesupposito nititur, quasi ex eodem fonte substantiale & accidentale praemium profluat: cum tamen vita aeterna dicatur donum Dei gratuitum, Rom. 6. v. 23: gloria autem sanctorum referatur ad labores, tanquam eorum praemium.

90. Atque haec de quaestionibus praecipuis ad doctrinam de ministerio verbi & sacramentorum in ecclesia Christi rectè suscipiendo, fideliter administran-

nistrando, constanterq; sustinendo proposuisse suffi-
ficiat. DEO opt. max. toto pectore gratias agimus,
cū pro omnibus alijs in nos indignissimos collatis
beneficijs, quæ plura sunt quàm ut numerari à nobis
possint, Psal. 40. v. 6. tum etiam pro hoc inter illa
non postremo, quod, quorum commentandorum
principium operatus est in nobis, eorundem ad fi-
nem perducendorum gratiam dedit, Psal. 68. v. 29.
Philipp. 1. v. 6. nec opus manuum suarum deseruit,
Psal. 138. v. 8. Eundem rogamus, ut laus ejus sit
semper in ore nostro, Psal. 34. v. 2. ipsumq; laude-
mus, quam diu futuri sumus, Psal. 146. vers. 2:
quod ut tantò rectius fieri possit, precamur, ut extru-
dat fideles operarios in messem suam, Matt. 9. v. 38.
eosq; per se idoneos, 2. Cor. 2. v. 16. ipse, à quo
est omnis nostra idoneitas, reddat idoneos, ibid. c. 3.
v. 5. 6. ut sectentur sermones fidei bonaq; doctrina,
quibus innutrientur, 1. Timoth. 4. vers. 6. sciant
tanquam fideles ministri, & prudentes mysterio-
rum Dei, 1. Cor. 3. v. 1. 2. sermonem veritatis re-
ctè secare, 2. Timoth. 2. v. 15. unicuiq; parvulo-
rum, ut parentes liberis, & nutrix infanti, 1. Thes-
sal. 2. v. 7. II. lac illud sincerum & rationale in-
stillare, 1. Cor. 3. v. 3. 1. Pet. 2. v. 2. adultis soli-
dum cibum præbere, Hebra. 5. vers. 13. 14. eosq;
corroborare, ne circumferantur omni vento
doctri-

doctrinae, sed veritatem sectantes cum charitate
adoleſcant in eum per omnia; qui eſt caput, nempe
Chriſtus, Ephes. 4. v. 14. 15. prædicent ſermonem,
iſtent tempeſtive, intempeſtive: redarguant, in-
crepent, exhortentur cum omni longanimitate &
doctrina, 2. Timoth. 4. v. 2. quæcunq; prædicent,
ſint oracula Dei, 1. Pet. 4. v. 11. & analogæ fidei,
Roman. 12. verſ. 6. directæ ad gloriam Dei; 1. Co-
rinth. 10. v. 31. & ad adificationem ſuæ fidei com-
miſſorum; ibid. cap. 14. verſ. 26: deniq; ſint typi
fidelium in ſermone, in converſatione, in dile-
ctione, in ſpiritu, in fide, in puritate, 1. Ti-
moth. 4. verſ. 12. ut lætam adventantis ſui Domi-
ni vocem audiant, Euge ſerve bone & fidelis, in
paucis fuiſti fidelis: ſuper multa te conſtituam:
intra in gaudium Domini tui; Matthæi 25. v. 21.
Hæc vota & præces noſtras ratas eſſe velit pater ille
miſerationum, per & propter filium unigenitum,
in quo omnes promiſſiones ipſius ſunt ratæ & amen,
2. Cor. 1. v. 3. & 20.

AUCTARIUM PRO- BLEMATUM.

1. Q. An; ſicubi emeritis, ut in V. T. Levitis poſt
quingueſimum annum, libertas indulta ſit; ea uti frui
liceat? R. diſting.

2. Q. An Bernhardi ſententia afferentis epiſt. 87.
indif.

inad solubile vinculum inter ecclesiam & ministrum, non minus, quàm inter conjuges, sit vera? (Similis legitur 7. q. 1. c. sicut vir ex Euariti epist. 2.) R. neg.

3. Q. An iusta mutationis causa sint sola studiorum impedimenta aut avocamenta, quæ ab agricultura proveniunt, si cætera adsint vitæ subsidia, & ecclesia pastorem dimittere nolit? R. neg.

4. Q. An simpliciter verum sit, quod V. CL. Dn. Franciscus Junius lib. 3. de ecclesia cap. 3. pag. 183. scribit: *Nonnulli sanctæ humilitate præditi viri, propter quædam in se offendicula, quibus pie religio(e)q; movebantur, episcopatus officium non solum sine culpa, verum etiam cum laude posuerunt?* R. negamus, & de facto, & de causa, ejusq; censura & judicio.

5. Q. An ratio, quæ ibidem immediatè subjungitur, faciat ad propositum probandum? (verba Junij sunt hæc: *In accipiendis his rebus possunt esse iusta causa, cur excuset quisq; fieri episcopus, nec tamen similiter potest ulla causa esse iusta, cur quis excuset fieri Christianus.*) R. negamus. de abdicatione enim est quæstio: de susceptione est ratio: quæ non sunt unum & idem, & diversam habent naturam & conditionem.

6. Q. An in deliberatione de mutanda functione sua ad tranquillandam conscientiam sufficiat hic syllogismus: Ubi Deo, majori cum fructu ecclesiæ, servire possum, eò teneor migrare. In loco, ad quem vocor, possum Deo, majori cum fructu ecclesiæ, servire. E. teneor eò migrare. R. affirmativa existat consilio i. Decadis IX, sub nomine & autoritate M. Martini Hammeri: pag. 35: negativa est D. Chemnitij in L. C. parte III. pag. 322. (confer. D. Hemming. in pastore, pag. 211. edit. Lubec. Junium in ἀναλόγει Deuteron. cap. 18, pag. 122. in 40.)

7. Q. An, qui omnibus & singulis auditoribus est exofus, deserere suam conditionem licitè possit, etiam si alibi nova alterius consequendæ spes non appareat? R. affirmat Calvinus epist. 227. 229. 381: cujus sententiam, quia Salvatoris nostri verbis, Matth. 10. v. 14. consentanea apparet, nos quoq; probamus.

8. Q. An liceat resignare suum munus, si altera ejus pars, nempe administratio Sacramentorum, denegetur? R. Calvinus epist. 99 negat: (vide etiam P. Martyrem T. 3. epist. ad amicum quendam in Anglia, col. 206.) nos secundum quid consentimus.

9. Q. An, ordinatio pastore defuncto, vicini pastores in peste & contagiosis morbis ecclesiæ orbatae curam suscipere teneantur? R. affirmamus.

10. Q. An judicium pastoris Curienfis, de quo Zanchius in comment. epistolæ ad Philipp. (fol. 223. col. 2, in 40.) in agone dolentis, se consilium D. Zanchij de consulendo sibi per fugam & secessionem non esse secutum, fuerit ex carne, an ex spiritu? R. Nobis prius, Zanchio posterius visum fuisse apparet.

11. Q. An justitiæ sit consentaneus can. Nullus laicus, & can. Laico, 2. q. 7: qui omnes laicos, quamvis probatæ vitæ viros ab accusatione & testimonio in clericos dicendo summovent? R. negamus.

12. Q. An inter infirmitates & peccata venialia, (quæ Christi perfectione in credentibus testa non impuntantur) referri possit, si quis vel ex ignorantia, vel exemplis & consuetudine solemniter peccat in ijs, quæ ad ministerij sacrosancti partes legitimè obeundas pertinent? R. negamus.

13. Q. An talibus erratis & peccatis communicent, qui aliorum inspectores & Superintendentes sunt.

sunt constituti, eosdem admonendo non student erudire
& corrigere? R. affirmamus.

14. Q. An decimæ (vel stipendia) malis ministris
solvenda? R. Bellarminus lib. 1. c. 25. de clericis affir-
mat: Wiclefus negavit olim simpliciter, ut vult Jesuita,
aut secundum quid, ut alij sentiunt: (vide Danæum &
Fr. Junium in animadversionibus) nos distinguimus.

15. Q. An quis possit percipere decimas (vel sti-
pendium) qui non vivit in paupertate, more Apostolo-
rum? R. affirmat Bellarminus, cum quo consentimus,
quod ad genus, non quod ad speciem; negarunt olim
Fratricelli, sive pseudapostoli.

16. Q. An qui bona patrimonialia habet, possit
simul bona ecclesiastica habere sive stipendium ex æra-
rio ecclesiastico? R. affirmat glossa & Johannes de Tur-
re cremata in can. Clericos, 1. q. 2: consentit eidem P.
Martyr in L. C. classe 4. loco 2. §. 2. & seqq. item Ju-
nius in animadversionibus: negat Prosper lib. 2. de vita
contemplativa, cap. 9. 10. 11. 12. Bellarminus lib. 1. de
clericis, cap. 27. hunc postremum cum duobus primis
duobus conciliare conatur:

Locus insignis D. Lutheri ex T. 6. Jenensi, fol. 39. a.
cujus mentio est facta supra thesi 28. cap. 11. in disputat. auß.
der Summa des Christlichen Lebens / auß der Epistel S.
Pauli 1. Timoth. 1. gepredigt zu Dessau /
Anno 1533.

Also sage darnach weiter / in Gestlichem Stand
vnd Emptern / Wenn ich oder ein ander pres-
dige / vmb einer guten Pfarz willen / da ichs
sonst

sonst wol liesse anstehen / Da mag ich auch wol das
Evangelium predigen / aber mein Hertz ist nicht
rein / sondern ein lauter vnflat. Darumb wendt
ich gleich lange predige / vnd sage / Es sey ein gute
Werck vnd köstlich Ampt / etc. So verstehe ichs
doch selbst nicht / Denn es gehet nicht auß dem
Hertzen. So ist aber das Hertz rechtschaffen / wenn
es also stehet / Ob ich wol Nahrung sol dafür ha-
ben / doch nicht dabey geblieben / Sondern weil
mich GOTT zu dem Ampt beruffen vnd befohlen
hat / dasselbige trewlich vnd vleissig außzurichten /
zu seinem Lob vnd der Seelen Heil / So thu ichs
von Hertzen gerne / vmbß worts willen. Da su-
che ich nicht Liebe noch Freundschaft / Ehre vnd
Danck von den Leuten / sondern quillet auß dem
Hertzen / vnd richtet dasselbige auß / ehe es Ehre/
Geld oder Gonsst davon kriegt. Ob ich wol das
selbige / wo es kompt vnd folget / ohn Sünd haben
vnd nehmen mag.

*Hu plane familia sunt & probe consentiunt, quae D. Nicolaus Hem-
mingius in pastore, sive pastoris optimo vivendi agendiq, modo scribit, pag. 208.
edit. Lubecensis Anno 1590. & Lambertus Daneus in 1. Timoth. cap. 5.
pag. 310.*

*Verba Hemmingij sunt haec: Mandatum
Christi est: Gratis accepistis, gratis date. hinc in-
ferunt, non licere ministris stipendia ordinaria
petere:*

petere: sed perperam, ut ex alijs locis apparet. non enim gratuita dispensationi repugnat, quòd ecclesia doctores publicis stipendijs aluntur, modò ultrò & liberaliter Christo & Ecclesia serviant: victus etiam sit quasi laboris accessio. Significat quidem Christus, neminem sincerum fore, verbi DEI ministrum, nisi qui operam suis gratis impendere paratus sit: non tamen tollit, quod ante dixit: Dignus est operarius mercede sua.

Verba Danæi ita habent: Neque tamen, etsi dignus est Pastor suo stipendio & suo honorario, tanquam mercede, propterea pascere gregem debet eo animo, ut inde stipendia accipiat, & mereatur. nam hujusmodi animus est avaritiæ, (quæ est omnibus fugienda, imprimis autem pastoribus, Luc. 12. v. 15: 1. Petri 5. v. 2.) furculus, quamvis non expetat inde ditescere, vel opes cumulare. præcipuus enim pastorum scopus esse debet DEI ipsius gloria: victus autem ipsorum est accessio quedam tantum, quem idcirco petunt & spectant, quia ad faciendum & melius, & alacrius, & liberius officium, ille necessarius est.

F

D. Chry-

